

**Consiliul Național pentru Asistența
Juridică Garantată de Stat**

*Aprobat prin Hotărârea Consiliului Național pentru Asistența Juridică Garantată de Stat
Nr. 9 din 11 martie 2015*

**STANDARDE DE CALITATE ALE ACTIVITĂȚII
AVOCAȚILOR PE CAUZELE PENALE CU IMPLICAREA
COPILOR VICTIME ALE INFRAȚIUNILOR**

CUPRINS

Capitolul 1 CONȚINUTUL ȘI CLASIFICAREA STANDARDELOR DE CALITATE A ASISTENȚEI JURIDICE.....	3
1.1 Noțiuni aplicabile activității de acordare a asistenței juridice copiilor victime a infrațunilor.....	3
1.2 Principii generale privind drepturile copilului aplicabile copiilor victime.....	9
 Capitolul 2 ACCESAREA SERVICIILOR	10
2.1 Informarea	10
2.2 Comunicarea cu copilul victimă și reprezentantul legal al acestuia.....	11
2.3 Condiția de confidențialitate.....	13
2.4 Cooperarea avocatului cu autoritățile/instituțiile abilitate cu protecția copilului.....	14
2.5 Instruirea și suportul profesional al avocaților ce acordă asistență juridică garantată de stat	16
2.6 Intervenirea pe cauză.....	17
2.7 Acumularea informației preliminare pe dosar	19
 Capitolul 3 STANDARDE MINIME DE CALITATE PENTRU REPREZENTAREA INTERESELOR COPILOR VICTIME ALE INFRAȚIUNII LA ETAPA URMĂRIRII PENALE.....	21
3.1 Cerințe referitoare la participarea avocatului reprezentant al victimei minore la faza pornirii urmăririi penale.....	21
3.2 Exigențe privind implicarea avocatului reprezentant al copilului parte vătămată în cadrul probatorului.....	23
3.3 Participarea avocatului la audierea copilului victimă	25
3.4 Cerințe privind studierea materialelor cauzei penale.....	27
3.5 Condiții și cerințe referitoare la posibilitatea realizării tranzacției de împăcare a părților în cauzele cu părți vătămate minore (copii).....	29
 Capitolul 4 STANDARDE MINIME DE CALITATE PENTRU REPREZENTAREA INTERESELOR COPILOR VICTIME ALE INFRAȚIUNII LA ETAPA JUDECĂRII CAUZELOR PENALE.....	31
4.1 cerințe față de participarea avocatului în cadrul ședinței preliminare și a părții	

pregătitoare a ședinței de judecată.....	31
4.2 Cerințe față de dosarul în apărare.....	33
4.3 Exigențe privind participarea avocatului reprezentant a copilului victimă a infracțiunii la cercetarea judecătorească.....	34
4.4 Cerințe privind participarea avocatului reprezentant al părții vătămate minore (victimă) la dezbaterile judiciare.....	35
4.5 cerințe privind pledoaria avocatului reprezentant al părții vătămate minore.....	36
4.6 sarcinile și atribuțiile avocatului reprezentant al părții vătămate minore la examinarea cauzelor penale în procedurile speciale.....	38
4.7 Cerințe privind reprezentarea intereselor copiilor victime ale infracțiunilor în cadrul căilor ordinare de atac.....	39
4.8 Obiective ale reprezentării intereselor copiilor victime ale infracțiunilor la examinarea acțiunii civile în cadrul procesului penal.....	41

Capitolul 1. CONȚINUTUL ȘI CLASIFICAREA STANDARDELOR DE CALITATE ALE ASISTENȚEI JURIDICE

1.1. Noțiuni aplicabile activității de acordare a asistenței juridice copiilor victime ale infrațunilor

1.1.1 Standardele minime de calitate pentru serviciile de asistență juridică garantată de stat acordate copiilor victime ale infrațunilor reunesc ansamblul normelor care reglementează activitățile de asistență și protecție juridică a victimelor minore. În baza Standardelor de calitate se va realiza evaluarea prestației și calitatea serviciilor acordate de avocați copiilor victime ale infrațunilor.

1.1.2 În sensul prezentelor Standarde, noțiunile utilizate au următoarele semnificații¹:

- a) *autoritate centrală pentru protecția copilului* – Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, abilitat să elaboreze, să promoveze și să monitorizeze realizarea politicii statului în domeniul protecției copilului;
- b) *autoritate tutelară locală* – primarii de sate (comune) și de orașe;
- c) *autoritate tutelară teritorială* – secțiile/direcțiile asistență socială și protecție a familiei/Direcția municipală pentru protecția copilului Chișinău. În municipiile Bălți și Chișinău autoritățile tutelare teritoriale exercită și atribuțiile de autoritate tutelară locală, cu excepția unităților administrativ-teritoriale autonome din componența acestora, în cadrul cărora atribuțiile de autoritate tutelară locală sînt exercitate de primarii unităților administrativ-teritoriale respective;
- d) *echipă multidisciplinară* – grup convocat de specialistul în protecția drepturilor copilului sau, în lipsa acestuia, de către asistentul social comunitar, compus din profesioniști din diferite domenii, cu atribuții în protecția copilului, care colaborează pentru prevenirea și soluționarea cazurilor de violență, neglijare, exploatare și trafic;
- e) *copil* – persoană care nu a împlinit vârsta de 18 ani și nu are capacitatea de exercițiu deplină;

¹ Hotărîrea Guvernului nr. 270 din 08.04.2014 „Cu privire la aprobarea Instrucțiunilor privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului”. Publicată la 18.04.2014 în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 92-98, art. nr.297.

- f) *interesul superior al copilului* – asigurarea condițiilor adecvate pentru creșterea și dezvoltarea armonioasă a copilului, ținând cont de particularitățile individuale ale personalității lui și de situația concretă în care acesta se află;
- g) *copil victimă* – copil căruia, prin acțiuni sau inacțiuni, i-au fost aduse daune morale, fizice sau materiale, ca rezultat al violenței, neglijării, exploatării, inclusiv prin intermediul tehnologiilor informaționale, traficului;
- h) *parte vătămată* – copil căruia i s-a cauzat prin infracțiune un prejudiciu moral, fizic sau material, recunoscut în această calitate, conform legii;
- i) *revictimizare* – proces repetat de victimizare, care apare ca rezultat al intervenției neadecvate din partea instituțiilor sau specialiștilor în privința copiilor victime ale infracțiunilor;
- j) *reprezentant legal al copilului* – părintele sau persoana desemnată, conform legii, să apere drepturile și interesele copilului;
- k) *raport de evaluare psihologică* – rezultatul final al activității psihologului orientată spre descrierea și evaluarea particularităților individual-psihologice ale personalității copilului, realizat cu scopul aprecierii stărilor actuale, a pronosticului dezvoltării ulterioare și elaborării de recomandări, care sunt determinate de scopul evaluării;
- l) *persoană de încredere* – persoană adultă din anturajul copilului în care acesta manifestă încredere, cu care este dispus să comunice și căreia îi poate destăinui o situație în care se simte amenințat sau în pericol;
- m) *violență împotriva copilului* – forme de rele tratamente aplicate de către părinți/reprezentanții legali/persoana în grija căreia se află copilul sau de către orice altă persoană, care produc vătămare actuală sau potențială asupra sănătății acestuia și îi pun în pericol viața, dezvoltarea, demnitatea sau moralitatea, care includ tipurile de violență definite în art.2 din Legea nr.45-XVI din 1 martie 2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie;
- n) *universalitatea* – caracterul universal al acordării asistenței juridice. Deși există o varietate a situațiilor create în procesul acordării asistenței juridice, standardul trebuie să facă față oricărei neclarități. Totodată, este necesară și crearea unor sub-standarde pentru anumite varietăți ale serviciilor avocatului: realizarea apărării în cauzele penale, reprezentarea în cauzele civile etc.;
- o) *minimalitatea* – Noțiunea „standarde ale calității serviciilor avocatului” relevă cerințele minime față de avocați, însă în procesul prestării asistenței juridice avocatul poate oferi și servicii într-un volum mai mare și de o calitate mai înaltă.

1.1.3 Standardele se împart în două grupuri: **1) apreciative; 2) formale.**

1.1.4 Standardele **apreciative** sunt aplicate în practică și se bazează pe reprezentările generale despre comportamentul necesar al avocatului în procesul acordării serviciilor juridice. La categoria acestor standarde se atribuie rolul activ, buna credință, onestitatea, raționalitatea, nivelul de calificare, principialitatea și oportunitatea. De la avocatul care posedă cunoștințe suficiente în domeniul jurisprudenței, însă care nu are o atitudine responsabilă față de serviciile pe care le acordă, nu putem aștepta o activitate cu adevărat calitativă. Astfel de standarde, precum buna credință, onestitatea, echitatea, corectitudinea, sinceritatea, confidențialitatea, raționalitatea, nivelul de calificare, principialitatea și oportunitatea sunt consfințite, în mare parte, în Codul deontologic al avocaților din Republica Moldova și urmează a fi respectate de avocați². Standardele **apreciative** au un caracter declarativ deoarece conținutul lor nu este dezvoltat atât în actele normative, cât și în precedentele juridice și în doctrină.

1.1.5 Standardele **formale** indică clar asupra acțiunilor ce urmează a fi întreprinse și care sunt interzise de a fi efectuate de către avocați în procesul îndeplinirii obligațiilor lor față de client/beneficiar. Standardele **formale** ale calității serviciilor avocatului se împart în două grupuri: **a) negative; b) pozitive.**

1.1.6 Standardele **negative** conțin cerințe cu referire la ceea ce nu urmează a se realiza, a nu se întreprinde de către avocat în procesul îndeplinirii obligațiilor sale. Standardele negative se conțin în Codul deontologic al avocaților din Republica Moldova și sunt obligatorii pentru avocați. Aceste standarde pot fi determinate în baza următoarelor expresii: „avocatul nu va supune...”, „avocatul trebuie să evite...”, „avocatului i se interzice” etc. Astfel, de exemplu, „Avocatul nu este în drept să consulte, să reprezinte ori să apere mai mult de un client/beneficiar în una și aceeași cauză atunci când interesele acestora sunt conflictuale sau când există realmente riscul de a apărea un astfel de conflict de interese³” ori „Avocatul trebuie să se abțină ca să se mai ocupe de cauzele tuturor clienților implicați, atunci când

² Codul deontologic al avocaților Baroului din Republica Moldova. Adoptat de Congresul Avocaților din 20 decembrie 2002, cu modificările și completările adoptate la 23 martie 2007 de Congresul Avocaților, pct. 1.2.

³ Ibidem, pct. 3.1

intervine un conflict de interese ale acestora, când secretul profesional riscă să fie violat sau când independența sa riscă să fie pusă la îndoială⁴.

1.1.7 Standardele formale *pozitive* ale calității serviciilor avocatului conțin cerințe referitoare la faptul ce urmează să întreprindă avocatul în procesul realizării obligațiilor sale profesionale. După cum demonstrează analiza practicii judiciare, serviciile juridice necalitative sunt legate cel mai frecvent de următorii factori: 1) lipsa de cunoștințe cu referire la dreptul material și la ultimele modificări legislative; 2) încălcările de ordin procesual – lipsa nemotivată de la ședințele de judecată sau întârzierea fără temei la efectuarea acțiunilor procesuale, manifestarea lipsei de respect față de participanții la proces; 3) întocmirea agramată a documentelor procesuale – cereri de chemare în judecată, de apel, de recurs, cereri privind asigurarea acțiunii civile etc.. Avocatul trebuie să depună toată diligența pentru a depăși situațiile ce conduc la prestarea serviciilor juridice necalitative.

1.1.8 Criteriile în baza cărora are loc aprecierea calității serviciilor juridice acordate sunt legate de caracterul evident și vădit al acestora, adică de indiscutabilitatea și incontestabilitatea lor. Aceasta este posibil doar atunci când, pe de o parte, avocatul nu îndeplinește sau îndeplinește necorespunzător „prescripțiile” legale și (sau) încalcă prevederile Legii cu privire la avocatură, Codului deontologic, contractului de acordare a asistenței juridice, precum și cele prevăzute de normele materiale (Codul civil, Codul penal) și procesuale (Codul de procedură civilă, Codul de procedură penală), iar pe de altă parte – toate acțiunile (inacțiunile) avocatului își găsesc sau dimpotrivă nu își găsesc, când aceasta este necesar, reflectarea documentară adecvată în materialele cauzei aflate în „gestiunea” acestuia.

1.1.9 Standardele *formale pozitive* ale calității serviciilor juridice se împart în standarde *generale* și *standarde stabilite pentru anumite categorii (genuri) de asistență juridică (standarde speciale)*. La standardele *formal-pozitive generale* ale calității serviciilor de asistență juridică se atribuie următoarele reguli diriguitoare:

1.1.10 *Avocatul în activitatea sa este obligat să se ghideze și să facă trimitere la legislația în vigoare.* În procesul acordării oricărui gen de asistență juridică, avocatul trebuie să se conducă

⁴ Ibidem, pct. 3.2

de legislația în vigoare. În calitate de exemplu al nerespectării acestui standard poate figura referirea în formă scrisă sau verbală a avocatului la un act normativ inexistent; indicarea clientului/beneficiarului asupra unei căi de soluționare care nu este prevăzută de lege în vederea depășirii problemei existente; trimiterea la un act normativ care nu poate fi aplicat în situația dată etc.

1.1.11 *Avocatul este obligat să respecte termenele procesuale.* Omisiunea termenului procesual din vina avocatului constituie o încălcare a standardului. La categoria nerespectării, omisiunii termenelor procesuale urmează a se atribui: omisiunea termenului de depunere a cererii de apel sau recurs, omisiunea, din vina avocatului, a termenului de prescripție cu referire la aplicarea răspunderii juridice etc.

1.1.12 *Avocatul este obligat să explice clientului/beneficiarului toate posibilele pericole la adresa securității juridice a intereselor acestuia, pericole care pot apărea ca urmare a asistenței acordate de avocat.*

1.1.13 Standardele *speciale* cuprind cerințele care sunt înaintate față de avocați în procesul acordării de către aceștia a serviciilor juridice: consultarea juridică; întocmirea documentelor de un caracter juridic; reprezentarea etc. În acest context, standardele ulterioare le includ pe cele premergătoare. În cazul reprezentării intereselor minorilor victime, avocatul este obligat să respecte standardele specifice consultării și ale întocmirii documentelor cu caracter juridic.

1.1.14 Standardele *consultării juridice* se referă la următoarele prevederi:

- a) avocatul este obligat să indice asupra modalității de soluționare favorabilă a situației, care poate fi realizată în practică;
- b) avocatul este obligat să atragă atenția clientului/beneficiarului asupra tuturor modalităților de soluționare a situației acestuia;
- c) avocatul trebuie să indice clientului/beneficiarului asupra variantei preferabile de depășire a situației clientului/beneficiarului;
- d) avocatul are obligația să explice modalitățile de soluționare a situației clientului/beneficiarului până în momentul în care acesta nu va percepe just esența și conținutul modalității de soluționare propuse.

1.1.15 Standardele privind întocmirea documentelor cu caracter juridic includ următoarele componente:

- a) avocatul urmează să consulte clientul/beneficiarul asupra întrebărilor care țin de documentul juridic întocmit;
- b) documentul juridic întocmit de avocat trebuie să conțină identificarea acestuia;
- c) documentul juridic întocmit de avocat trebuie să corespundă formei și conținutului, stabilite de lege pentru astfel de categorii de documente;
- d) obligațiunea avocatului în privința întocmirii documentului juridic se consideră neîndeplinită/neexecutată până la momentul în care înaintarea/depunerea acestuia nu va genera acele consecințe juridice pentru care a fost întocmit.

1.1.16 Standardele reprezentării se realizează în următoarele forme:

- a) reprezentarea în cauze penale;
- b) reprezentarea în cauze civile;
- c) reprezentarea în cauzele contravenționale.

1.1.17 Standardele reprezentării în cauzele penale acoperă următoarele aspecte:

- avocatul trebuie să-și întocmească, pentru fiecare cauză penală, dosar în apărare;
- avocatul este obligat să-și consulte clientul/beneficiarul la prima cerință a acestuia;
- avocatul este obligat să îndeplinească fiecare solicitare a clientului/beneficiarului referitor la întocmirea documentelor juridice pe dosar (cereri, demersuri, plângeri etc.).

1.1.18 În situația în care legea procesuală prevede dreptul avocatului sau a clientului/beneficiarului acestuia la săvârșirea anumitor acțiuni procesual-juridice (întocmirea plângerilor, înaintarea întrebărilor spre soluționare expertilor, înaintarea cererilor de recuzare participanților la proces), avocatul este obligat să aducă acest fapt la cunoștința clientului/beneficiarului și să efectueze aceste acțiuni. Avocatul este eliberat de la efectuarea acțiunilor date în situația unui refuz în scris al clientului/beneficiarului în acest sens.

1.1.19 În situația în care clientul/beneficiarul nu este de acord cu anumite acțiuni ale organului de urmărire penală sau ale instanței de judecată, avocatul este obligat să intervină cu plângeri în privința acestor acțiuni.

1.1.20 În cadrul întregului proces penal avocatul este obligat să participe, să fie prezent la toate acțiunile procesuale efectuate cu participarea clientului/beneficiarului său. Avocatul este obligat să intervină cu obiecții asupra tuturor acțiunilor președintelui ședinței de judecată, care sunt orientate împotriva intereselor clientului/beneficiarului său.

1.2 Principii generale privind drepturile copilului aplicabile copiilor victime

1.2.1. Asistența juridică garantată de stat a copiilor victime ale infracțiunilor se bazează pe principii generale, ca: legalitatea, confidențialitatea, respectarea normelor deontologice profesionale, egalitatea etc.

1.2.2. În prestarea serviciilor de asistență juridică garantată de stat avocatul trebuie să se conducă de principiile indicate în art.3 din Legea nr.1260 din 19.07.2002 cu privire la avocatură, principiile asistenței juridice garantate de stat enunțate în art.4 din Legea nr. 198 din 26.07.2007 cu privire la asistența juridică garantată de stat, precum și cele enunțate în alte acte normative, cum ar fi principiile indicate în pct.1.2.3-1.2.7 din prezentul document.

1.2.3. Principiul egalității. Climatul sociojuridic configurat prin documentele internaționale afirmă principiile egalității de șanse și nediscriminării, orice discriminare fiind resimțită ca un dezechilibru al șanselor. Principiul egalității este consfințit în art.2 din Convenția ONU privind drepturile copilului, art.16 din Constituția Republicii Moldova și în Legea nr.121 din 25.05.2011 privind asigurarea egalității. Principiul egalității și nediscriminării vizează și sprijinirea copiilor victimă în sensul creării posibilităților unui standard adecvat de asistență juridică calificată. În procesul acordării asistenței juridice avocatul este obligat să respecte principiul egalității.

1.2.4. Principiul asigurării interesului superior al copilului. Principiul include respectarea și asigurarea drepturilor și interesului superior al copilului, prin asistență juridică calificată pentru copiii victime ale infracțiunilor, aplicând toate mijloacele de drept și administrative pentru asigurarea protecției copilului. În procesul acordării asistenței juridice avocatul are obligația să ia în calcul interesul superior al copilului.

1.2.5. Principiul ascultării opiniei copilului. Acțiunea principiului enunțat este generală și însoțește dreptul fundamental al copilului la liberă exprimare atât în relațiile cu autoritățile

judiciare sau administrative, cât și în relațiile cu părinții. Acest principiu impune obligația avocatului să asigure participarea copilului la luarea deciziilor relevante pentru cauză, ținând cont de opinia lui dacă aceasta nu contravine intereselor sale.

1.2.6. Principiul respectării demnității copilului. Conform Convenției ONU cu privire la drepturile copilului, acest principiu semnifică dreptul copilului de a fi perceput în considerarea propriei sale naturi drept o persoană unică și inconfundabilă, dincolo de vulnerabilitatea dată de vârstă și gradul de maturitate. Acest principiu semnifică că copilului victimă nu-i poate fi afectată imaginea publică, viața intimă, privată și familială și nu poate fi supus nici unei forme de exploatare. În procesul acordării asistenței juridice, avocatul este obligat să respecte principiul nominalizat.

1.2.7. Principiul celerității este un principiu a cărei arie de aplicare privește situațiile în care se impune ca orice măsură, decizie sau procedură în care sunt implicați copiii să fie efectuată în maximă urgență, indiferent de circumstanțele speciale în care acesta s-ar afla. Respectarea acestui principiu de asemenea este imperativă pentru avocat.

Capitolul 2. ACCESAREA SERVICIILOR

2.1. Informarea

2.1.1. CNAJGS deține și pune la dispoziția membrilor comunității materiale informative privind condițiile și practicile de acordare a serviciilor de asistență juridică garantată de stat pentru copiii victime ale infracțiunilor.

2.1.2. CNAJGS informează comunitatea cu privire la spectrul de servicii pe care le prestează. Materialele informative cu privire la asistența juridică garantată de stat pentru copiii victime sunt expuse într-un loc public și accesibil beneficiarilor și familiilor acestora, inclusiv pe pagina web a Consiliului (<http://www.cnajgs.md/>).

2.1.3. Asistența juridică garantată de stat reprezintă serviciile de consultanță și asistență juridică oferite de către avocații care sunt contractați și plătiți de către stat. Asistența se numește garantată pentru că: dreptul la această asistență este prevăzut și garantat de Constituție. Statul este obligat să acorde asistență juridică persoanelor care întrunesc

condițiile necesare, în cazul nostru pentru că sunt copii victime ale infracțiunilor; neacordarea asistenței juridice garantate de stat în corespundere cu jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului privind asigurarea dreptului la apărare în cadrul procesului penal și civil va reprezenta o încălcare a Convenției Europene pentru Drepturile Omului și ar putea fi sancționată de către Curte.

2.1.4. Asistența juridică garantată de stat se acordă copiilor victime ale infracțiunilor indiferent de nivelul de venit al familiei beneficiarului, în temeiul art.19 alin.(1¹) din Legea cu privire la asistența juridică garantată de stat. Pentru copilul victimă a infracțiunilor asistența juridică calificată poate fi solicitată la orice etapă a procesului penal, iar într-un proces civil inclusiv până la inițierea acestuia.

2.1.5. Pentru a beneficia de asistența juridică calificată, copilul victimă a infracțiunii sau reprezentantul legal al acestuia poate să depună cerere la Oficiul Teritorial, la organul de urmărire penală sau la instanța judecătorească. Organul de urmărire penală sau instanța judecătorească va remite cererea și documentele anexate Oficiului Teritorial în cel mult 3 zile lucrătoare de la data recepționării. Decizia de acordare a asistenței juridice calificate se emite de către coordonatorul Oficiului Teritorial și se aduce la cunoștința solicitantului în cel mult 3 zile lucrătoare.

2.2. Comunicarea cu copilul victimă și reprezentatul legal al acestuia

2.2.1. Avocatul promovează măsuri eficiente de comunicare cu clientul/beneficiarul și reprezentantul său legal.

2.2.2. Avocatul încurajează o comunicare eficientă orientată spre conlucrare, transparență și respect reciproc. Avocatul urmează să apeleze la ajutorul psihologului atunci când în procesul acordării asistenței juridice nu poate gestiona situația în aspect de comunicare și inter-relaționare cu copilul victimă și reprezentantul său legal.

2.2.3. Avocatul informează și consultă clientul/beneficiarul și reprezentantul său legal strategia pe cauză și realizează orientarea către serviciile de asistență psihologică și socială.

2.2.4. Avocatul identifică și aplică metode eficiente de management al cazurilor de conflict ce apar între avocat și client/beneficiar sau reprezentatul legal al acestuia.

2.2.5. Pentru eficientizarea procesului de asistență, avocatul va comunica cu copilul, reprezentantul legal și în afara acțiunilor procesuale sau a ședințelor de judecată. Avocatul este responsabil pentru încurajarea și facilitarea comunicării cu copilul asistat și reprezentantul său.

2.2.6. Pentru a dezvolta o relație constructivă, avocatul va identifica regulile de comunicare și interacțiune cu copilul și reprezentantul legal. Astfel, avocatul va stabili la prima întâlnire cum reprezentantul legal sau copilul victimă face legătura cu avocatul (ex. telefon, e-mail etc.), care sunt orele în care avocatul poate fi contactat etc.

2.2.7. Avocatul ce reprezintă copilul victimă are obligația să asigure confidențialitatea demersului de consultant și asistență. Avocatul urmează să asigure comunicarea cu copilul victimă și reprezentantul său legal într-un spațiu ce oferă un mediu sigur, pentru a permite exprimarea liberă și dobândirea încrederii. Avocatul urmează să creeze o ambianță plăcută, ordonată, care să dea impresia de confort și de spațiu protejat.

2.2.8. Datorită particularităților cauzelor și serviciilor oferite, avocatul trebuie să dea dovadă de maximă discreție în oferirea serviciilor de asistență, nefiind permisă ca întâlnirea cu copilul victimă și reprezentatul său legal să fie planificată atunci când în birou este aglomerație (fie că sunt prezenți mai mulți colegi sau așteaptă alți clienți/beneficiari în hol).

2.2.9. În situația în care victima sau reprezentantul legal se află într-o stare de epuizare fizică și psihică, avocatul va urmări cu prioritate asigurarea nevoilor de bază ale acestuia /acesteia, prin contactarea serviciilor de specialitate, urmând ca ulterior restabilirii echilibrului fizic și emoțional să se realizeze comunicarea pe cauză.

2.2.10. Pentru a realiza o comunicare eficientă cu clientul/beneficiarul, avocatul trebuie:

- a) să trateze victima cu respect, naturalețe și empatie;
- b) să ajungă la timp la întâlnirile programate și să furnizeze copilului și reprezentantului său informațiile în termenul stabilit;
- c) să se asigure că fiecare întâlnire cu victima este planificată și are un scop;

- d) să dezvolte strategia pe cauză împreună cu copilul și/sau reprezentantul legal și să asigure pentru aceasta repere clare de intervenție;
- e) să depună toate eforturile necesare pentru reducerea factorilor de re-victimizare a copilului victimă aflat în proceduri judiciare, inclusiv prin insistarea asupra reducerii numărului de audieri, ideal până la o singură dată, fiind înregistrată prin mijloace tehnice, a copilului în cadrul procedurilor de urmărire penală și judiciară.

2.2.11. În procesul de implementare a prezentelor Standarde se vor lua în calcul indicatorii de evaluare, inclusiv periodicitatea întâlnirilor și comunicării realizate cu clientul/beneficiarul; tabelul timpului alocat pentru asistarea pe cauză.

2.3. Condiția de confidențialitate

2.3.1. Avocatul are obligația de păstrare a confidențialității în ceea ce privește viața privată a copilului și istoria de victimizare, precum și informațiile care i-au devenit cunoscute în timpul acordării asistenței juridice victimei minore.

2.3.2. Orice contact al avocatului cu reprezentanții mass-media se va face cu acordul scris al reprezentantului legal al copilului, cu protejarea identității persoanelor care beneficiază de asistență juridică, a dreptului la viață privată și a dreptului la imagine a acestora.

2.3.3. Avocatul asigură păstrarea și utilizarea în regim de confidențialitate a datelor privind clientul/beneficiarul, în conformitate cu prevederile Legii nr.17-XVI din 15 februarie 2007 cu privire la protecția datelor cu caracter personal.

2.3.4. Avocatul aduce la cunoștința victimei și reprezentantului său legal faptul că are obligația de păstrare a confidențialității în ceea ce privește asistența juridică acordată. Comunicarea acestei obligații va fi realizată de către avocat la prima întâlnire și se va reactualiza și pe parcurs.

2.3.5. Avocatul este obligat să protejeze identitatea copiilor victimă. Protecția dreptului la viață personală și a dreptului la imagine ale victimei se realizează prin respectarea legislației internaționale și naționale în materie.

2.3.6. Avocatul are obligația să nu dezvăluie aspecte sau informații legate de situația victimelor asistate, atât colegilor de birou, cât și altor persoane cu care acesta poate veni în contact – profesori, jurnaliști etc.

2.3.7. Avocatul va informa reprezentantul legal al victimei că informațiile cu referire la situația copilului victimă pot face obiectul unui articol sau reportaj publicat în presă doar cu consimțământul reprezentantului legal.

2.3.8. Avocatul aduce la cunoștința clientului/beneficiarului drepturile sale și măsurile de securitate pe care le vor adopta atunci când oferă un interviu, cum ar fi dreptul de a refuza să răspundă la întrebări incomode sau traumatizante, precum și dreptul de a refuza să-și spună numele etc.

2.3.9. Avocatul va oferi interviu cu referire la cazul copilului asistat doar cu acordul scris al reprezentantului legal, respectând următoarele condiții:

- a) va stabili scopul acestui interviu și îl va comunica reprezentantului legal al victimei;
- b) va verifica acreditările și trecutul jurnalistului, inclusiv informațiile disponibile despre compania media pentru care lucrează, precum și care este publicul țintă al emisiunii/articolului pe care dorește să-l remită pe post sau să-l scrie;
- c) va identifica ce știe ziaristul/reporterul respectiv despre situația copiilor victime ale infracțiunilor și care este atitudinea lui față de fenomenul victimizării copiilor;
- d) va stabili parametrii interviului: ora la care va începe, locul și durata interviului;
- e) va lua în calcul necesitatea menținerii anonimatului complet al victimei, inclusiv față acoperită, numele schimbat și/sau vocea schimbată.

2.3.10. Avocatul va explica jurnalistului ca la elaborarea articolului/reportajului urmează să țină cont de interesul superior al copilului și va recomanda ca materialul să fie consultat cu acesta (avocatul) înainte de publicare.

2.3.11. Înregistrarea, păstrarea și utilizarea informațiilor cu caracter personal privind victima minoră se efectuează cu respectarea regulilor speciale de confidențialitate, în scopul protecției copilului victimă.

2.3.12. În procesul de implementare a prezentelor Standarde se vor lua în calcul indicatorii de evaluare, inclusiv modul de organizare și păstrare a dosarelor copiilor victime; acordul scris al reprezentantului legal pentru acordarea interviului privind situația copilului victimă; protejarea identității și datelor cu caracter personal ale victimei minore.

2.4. Cooperarea avocatului cu autoritățile/instituțiile abilitate cu protecția copilului

2.4.1. Avocatul identifică și cooperează cu instituțiile abilitate cu protecția copilului și organizațiile implicate în procesul de asistență socială și psihologică a copilului victimă.

2.4.2. Avocatul este obligat să coopereze cu autoritățile/instituțiile abilitate cu protecția copilului prin obținerea și transmiterea informațiilor și a documentelor necesare pentru acordarea asistenței juridice și asigurarea interesului superior al copiilor.

2.4.3. În procesul de acordare a asistenței juridice copiilor victime, avocatul consultă psihologul care a realizat evaluarea psihologică și acordă copilului servicii de reabilitare psihologică cu referire la necesitățile și particularitățile de interacțiune cu beneficiarul minor.

2.4.4. Asistența juridică a copiilor victime solicită avocatului să coopereze cu serviciile de asistență socială și psihologică care asistă minorul. Cooperarea cu autoritățile și instituțiile publice/private cu competențe în domeniul asistenței psihologice și protecției copilului se realizează la toate etapele de asistență a copiilor victime. În acest scop, avocatul va comunica și coopera cu psihologul/serviciul de asistență psihologică care a realizat evaluarea psihologică și acordă copilului servicii de reabilitare psihologică.

2.4.5. Avocatul va consulta psihologul la următoarele aspecte:

- a) particularitățile individuale ale copilului: emoțional, motor, cognitiv, verbal, social etc.;
- b) istoria dezvoltării copilului înainte și după traumă;
- c) relațiile dintre părinte și copil sau alte persoane care pot acorda victimei suport emoțional;
- d) nararea experiențelor traumatiche;
- e) necesitatea implicării copilului victimă în programe de recuperare terapeutică și evitarea punerii în pericol ulterior sau re-traumatizării.

2.4.6. Comunicarea și cooperarea avocatului cu psihologul ce asistă copilul victimă va contribui la: cunoașterea cât mai exactă a profilului copilului victimă; identificarea, organizarea și planificarea acțiunilor procesuale astfel încât să fie redus riscul de re-victimizare; identificarea necesității de aplicare a măsurilor de protecție a copilului victimă.

2.4.7. În procesul de implementare a prezentelor Standarde se vor lua în calcul indicatorii de evaluare, inclusiv cooperarea și comunicarea avocatului cu instituțiile sau organizațiile implicate în procesul de asistență socială și psihologică a copilului victimă.

2.5. Instruirea și suportul profesional al avocaților ce acordă asistență juridică garantată de stat

2.5.1. CNAJGS asigură instruirea inițială și continuă a avocaților ce acordă asistență juridică garantată de stat copiilor victime.

2.5.2. CNAJGS identifică oportunitățile de perfecționare/instruire continuă a avocaților ce acordă asistență juridică garantată de stat copiilor victime în vederea creșterii competenței acestora în procesul de acordare a asistenței juridice calificate.

2.5.3. Avocatul ce acordă asistență juridică garantată de stat copiilor victime planifică anual timp necesar pentru activități de perfecționare/instruire cu referire la asistarea copiilor victime (organizate de CNAJGS sau în afara acestuia).

2.5.4. Avocatul are obligația să participe la cursuri de formare inițială și continuă, care contribuie la pregătirea și dezvoltarea abilităților practice și aprofundarea cunoștințelor ce se referă la particularitățile de asistență a copiilor victime ale infracțiunilor.

2.5.5. Formarea inițială și continuă a avocaților ce acordă asistență juridică garantată de stat copiilor victime se realizează în cadrul unui program de formare, al cărui curriculum cuprinde cel puțin următoarele aspecte: victimizarea copiilor urmare a infracțiunilor de trafic și exploatare sexuală, infracțiunilor contra vieții și sănătății persoanei, infracțiunilor cu caracter sexual, violenței în familie, infracțiunilor contra patrimoniului – dimensiuni, caracteristici, forme ale abuzului și violenței față de copii; consecințele victimizării; psihologia victimei; particularitățile reprezentării copiilor victime la faza urmăririi penale și de judecare a cauzei;

audierea copiilor victime; cooperarea cu serviciile de asistență socială și psihologică în cazurile copiilor victime. Avocatul este obligat să participe la cursuri de formare inițială și continuă cu referire la specificul asistenței juridice acordate copiilor victime ale infracțiunii.

2.5.6. În procesul de implementare a prezentelor Standarde se vor lua în calcul indicatorii de evaluare, inclusiv participarea avocatului la cursuri de formare inițială și continuă.

2.6. Intervenirea pe cauză

2.6.1. Intervenirea pe cauză a avocatului se realizează în baza deciziei privind acordarea asistenței juridice calificate emise de coordonatorul Oficiului Teritorial.

2.6.2. Avocatul va informa organul de urmărire penală sau instanța de judecată despre intervenirea pe cauză și va anexa la dosar mandatul și o copie a deciziei privind acordarea asistenței juridice calificate. În rubrica respectivă din mandat avocatul va indica numărul și data emiterii deciziei în baza căreia a fost desemnat să acorde asistența juridică garantată de stat copilului victimă.

2.6.3. Decizia privind acordarea asistenței juridice calificate este unicul act care atestă drepturile și obligațiile avocatului care acordă asistență juridică garantată de stat, care obligatoriu, împreună cu mandatul, se prezintă și se anexează la dosar.

2.6.4. Intervenirea avocatului pe cauză poate fi și în cazul încheierii unui contract de asistență juridică cu reprezentantul legal al copilului victimă, cu prezentarea mandatului semnat de către acesta. Contractul de asistență juridică se încheie cu reprezentantul legal al minorului, în conformitate cu prevederile Legii nr.1260-XV din 2002 cu privire la avocatură.

2.6.5. După ce și-a asumat angajamentul de a apăra copilul victimă, avocatul trebuie să anunțe despre aceasta organul de urmărire penală sau instanța de judecată. Avocatul este obligat să prezinte mandatul care îi conferă împuternicirile, decizia coordonatorului Oficiului teritorial al Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat privind acordarea asistenței juridice calificate.

2.6.6. Avocatul este în drept:

- să depună o cerere pe numele procurorului sau al judecătorului prin care îl înștiințează că va apăra interesele copilului victimă pe această cauză;
- să depună cerere prin care solicită să i se ofere posibilitatea de a lua cunoștință de actele procedurale întocmite cu participarea clientului/beneficiarului (dacă acestea au fost deja efectuate);
- să depună cerere prin care solicită eliberarea copiilor de pe actele procesuale care se referă la drepturile și interesele persoanei pe care o apără (ordonanța de pornire a procesului penal, ordonanța de recunoaștere în calitate de parte vătămată etc.);
- să depună cerere prin care solicită eliberarea copiilor de pe procesul-verbal și copia înregistrării audio/video a audierii victimei în condițiile speciale prevăzute de art.110¹ din Codul de procedură penală (dacă audierea copilului a fost realizată până la intervenirea pe cauză a avocatului);
- să solicite de a fi înștiințat din timp despre efectuarea tuturor acțiunilor procesuale la care trebuie să participe.

2.6.7. În practică se pot întâlni situații când, după prima întâlnire cu avocatul, reprezentantul legal al copilului refuză serviciile acestuia, pe motiv că s-a împăcat cu făptuitorul. Într-o astfel de situație, pentru a asigura protecția copilului victimă, avocatul trebuie să depună în scris o sesizare cu referire la situația copilului victimă la autoritatea tutelară. Prin această sesizare avocatul va informa instituțiile împuternicite prin lege cu atribuții de protecție a copilului despre situația copilului care este victimă, circumstanțele în care i-a devenit cunoscută cauza și care au determinat imposibilitatea asistării în continuare a copilului victimă, acțiunile întreprinse de avocat până la acel moment.

2.6.8. În procesul de implementare a prezentelor Standarde se vor lua în calcul indicatorii de evaluare, inclusiv prezența la dosarul în apărare al copilului victimă a următoarelor acte: decizia privind acordarea asistenței juridice calificate sau a contractului de asistență juridică; mandatul completat în condițiile indicate; înscrisul ce confirmă anexarea deciziei privind acordarea asistenței juridice calificate și a mandatului la materialele cauzei; copia cererii pe numele procurorului sau a judecătorului prin care îl înștiințează că va apăra interesele copilului victimă; copia cererii prin care solicită să i se ofere posibilitatea de a lua cunoștință de actele procedurale întocmite cu participarea clientului/beneficiarului (dacă acestea au fost); copia cererii prin care solicită eliberarea copiilor de la hotărârile care se referă la drepturile și interesele persoanei pe care o apără; copia înregistrării audio/video a audierii victimei în

condițiile special prevăzute în art.110¹ din Codul de procedură penală (dacă audierea copilului a fost realizată până la intervenirea pe cauză a avocatului); înscrisurile ce confirmă informarea instituțiilor împuternicite prin lege cu atribuții de protecție a copilului, cu referire la situația copilului care este victimă, în situația în care reprezentantul legal al copilului care a încheiat contract cu avocatul renunța la serviciile acestuia.

2.7. Acumularea informației preliminare pe dosar

2.7.1. Interviuul este conceput astfel încât să-l determine pe avocat să ia decizii împreună cu reprezentantul legal al acestuia cu privire la strategia și tactica de apărare.

2.7.2. Avocatul explică reprezentantului legal, după caz și victimei minore, procedura de acordare a asistenței juridice de către avocat, drepturile și obligațiile de care beneficiază în calitate în care se află și care sunt procedurile judiciare în care vor urma să participe.

2.7.3. Avocatul acumulează informații relevante cauzei în baza interviului cu reprezentantul legal al copilului victimă, precum și prin acumularea informațiilor de la alți profesioniști (managerul de caz, psihologul, alți membri ai echipei multidisciplinare). În cazul în care mai există unele neclarități după acumularea informațiilor de la cei menționați mai sus, avocatul implică, după caz, părintele/persoana de încredere a copilului sau psihologul pentru a obține informația respectivă de la copil.

2.7.4. Avocatul realizează interviul cu copilul doar în cazul în care nu există maturi de referință/psiholog care poate fi implicat în acest proces. Interviuul se realizează de către avocat în condiții de confidențialitate, într-un mediu sigur și protectiv, cu asigurarea unui climat psihologic adecvat.

2.7.5. Copilul victimă și reprezentatul legal au dreptul la informare. Dreptul la informare a reprezentantului legal și al copilului victimă include posibilitatea acestora de a primi orice informație pertinentă într-un limbaj familial și accesibil, potrivit nivelului de dezvoltare și experienței de viață pe care o are. Avocatul are obligația să le ofere informații pertinente și suficiente pe cauza dată.

2.7.6. Pe durata interviului, avocatul culege de la beneficiar și reprezentantul său legal informații cu referire la cauză. Culegerea de informații relevante este necesară pentru o decizie documentată privind intervenția ulterioară a avocatului în beneficiul victimei.

2.7.7. Succesul în acordarea asistenței juridice de către avocat depinde în mod direct de complexitatea interviului realizat și de faptul dacă s-a reușit obținerea informației relevante pe cauza asistată, avocatul ținând cont ca interviul să fie structurat în două părți:

- a) crearea contactului psihologic cu reprezentantul legal al copilului victimă sau beneficiarul asistenței juridice, urmare căruia se obține încrederea clientului/beneficiarului în serviciile prestate de către avocat;
- b) acumularea informațiilor necesare pe cauză.

2.7.8. Pe durata interviului, avocatul trebuie să facă notițe, dar să nu scrie prea mult. Pentru a primi un răspuns clar, întrebările trebuie să fie formulate laconic. Nu se recomandă repetarea aceleiași întrebări, ci reformularea acesteia.

2.7.9. Pentru a stabili o relație de încredere cu reprezentantul legal al copilului victimă sau beneficiarul, în timpul interviului avocatul trebuie:

- a) să evite crearea pentru copil a situației de confuzie sau teamă;
- b) să păstreze calmul și să fie tratat cu atenție copilul pe tot parcursul interviului realizat de avocat;
- c) să evite încruntările, precum și folosirea unui limbaj al corpului care să-i inducă copilului o atitudine negativă;
- d) să existe înțelegere față de nevoile primare ale copilului (nevoia de a merge la toaletă, de a bea ceva, de a nu putea sta nemișcat pentru o perioadă prea lungă).

2.7.10. Avocatul urmează să comunice copilului și reprezentantului legal că el are obligația de păstrare a confidențialității în ceea ce privește informațiile ce îi devin cunoscute în legătură cu executarea mandatului și detaliile ce țin de procedura judiciară în care participă copilul victimă.

2.7.11. În cadrul celei de-a doua părți a interviului, avocatul urmează să obțină informații relevante pentru cauza penală în care a intervenit, cum ar fi: informații ce țin de persoana copilului victimă, infracțiunea prin care copilul a fost victimizat, starea sănătății copilului și

programele de recuperare medicală sau psihologică în care acesta este implicat, necesitatea protecției victimei sau măsurile ce trebuie luate pentru a pune victima în siguranță.

2.7.12. Interviuul are ca rezultat stabilirea unui contact pozitiv cu reprezentantul legal al copilului victimă și/sau beneficiarul, acumularea informațiilor necesare pe cauză și informarea sau consilierea juridică a acestuia cu referire la drepturile de care beneficiază în calitate în care se află și procedurile judiciare la care va trebui să participe împreună cu copilul său. Rezultatele evaluării inițiale sunt consemnate de către avocat într-un chestionar/ghid de interviu. Chestionarul/ghidul de interviu este parte constitutivă a dosarului în apărare al copilului victimă.

2.7.13. Pe baza rezultatelor interviului, avocatul va stabili de comun acord cu reprezentantul legal al minorului strategia și tactica de apărare.

2.7.14. Dacă în timpul interviului avocatul află că copilul victimă necesită asistență psihologică sau socială, avocatul va informa reprezentantul legal despre spectrul de servicii și organizații care asigură consiliere psihologică sau orice alte forme de asistență copiilor aflați în proceduri judiciare, în funcție de necesitățile acestuia. Orientarea către serviciile psihologice și sociale se poate realiza și prin redactarea unui document, înregistrat și transmis serviciului/instituției abilitate, atât direct, cât și prin intermediul persoanei în cauză. Orientarea se poate face suplimentar și prin contactarea serviciului/instituției respective.

2.7.15. În procesul de implementare a prezentelor Standarde se vor lua în calcul indicatorii de evaluare, inclusiv termenele și condițiile de realizare a interviului; prezența la dosar a chestionarului/ghidului de interviu cu clientul/beneficiarul, dovada orientării către serviciile psihologice și sociale a copilului victimă (după necesitate).

Capitolul 3. STANDARDE MINIME DE CALITATE PENTRU REPREZENTAREA INTERESELOR COPILOR VICTIME ALE INFRAȚIUNILOR LA ETAPA URMĂRIII PENALE

3.1. Cerințe referitoare la participarea avocatului reprezentant al victimei minore în faza pornirii urmăririi penale

3.1.1. Admiterea avocatului-reprezentant în procesul judiciar penal este reglementată de art.26 alin.3 din Constituția Republicii Moldova și de art.67, art.69 și art.70 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova. Conform prevederilor constituționale, „în tot cursul procesului, părțile au dreptul să fie asistate de un avocat, ales sau numit din oficiu” (art.26 alin.3 din Constituția Republicii Moldova).

3.1.2. Oferind avocatului reprezentant statut de „povățuitor, consilier” independent asupra întrebărilor juridice, legea procesual penală l-a înzestrat cu anumite împuterniciri specifice activității în faza de urmărire penală și, în special, pentru etapa de pornire a urmăririi penale.

3.1.3. Conform prevederilor art.45 din Legea nr.1260-XV din 19.07.2002 cu privire la avocatură, art.68 și art.100 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, avocații reprezentanți au dreptul de a efectua la etapa pornirii urmăririi penale diverse acțiuni în vederea acumulării informațiilor cu un caracter probator:

- a) să solicite informații, referințe și copii ale actelor necesare pentru acordarea asistenței juridice;
- b) să solicite concluzii ale anumitor specialiști;
- c) să solicite obiecte, documente și informații necesare acordării asistenței juridice etc.

3.1.4. Cu o minuțiozitate deosebită avocatul urmează să se implice la cercetarea corpurilor delict. Avocatul reprezentant este obligat, în primul rând, să verifice cât de adecvat sunt reflectate particularitățile de importanță probatorie ale acestora în procesele-verbale respective. Pentru aceasta este necesară examinarea nemijlocită a obiectelor-corpuri delict de către avocat.

3.1.5. În calitatea sa de participant la realizarea acțiunilor procesuale, avocatul reprezentant al victimei minore are următoarele drepturi:

- a) să solicite aplicarea mijloacelor tehnico-științifice în vederea fixării ordinii și conținutului acțiunii de urmărire penală;
- b) să înainteze cereri și demersuri cu referire la introducerea în procesul-verbal al acțiunii de urmărire penală a anumitor informații; să solicite expunerea observațiilor sale în procesul-verbal al acțiunii de urmărire penală, iar, în caz de necesitate, să solicite chiar completarea acestuia;
- c) să semneze procesul-verbal al acțiunii de urmărire penală realizate cu participarea sa.

3.1.6. Avocatul trebuie să țină cont de faptul că concluzia, constatarea specialiștilor pot avea o importanță enormă din considerentul că urmează a fi utilizate la etapele inițiale ale verificării informațiilor cu privire la infracțiune, datorită faptului că pot servi în calitate de probe importante, fundamentate pe anumite cunoștințe speciale. Participarea avocatului la acțiunile de urmărire penală cu implicarea specialistului îl poate ajuta pe avocatul reprezentant ca la etapa verificării informațiilor inițiale să ia cunoștință de constatarea specialistului, care ulterior poate figura în calitate de probă importantă în cauza penală.

3.1.7. Avocatul urmează să atragă atenție asupra faptului că la etapa pornirii urmăririi penale specialistul nu a cercetat obiectul pe deplin în vederea prezentării constatării tehnico-științifice sau că nu a utilizat toate metodicele necesare de investigare, constatarea sau concluzia acestuia având un caracter probabil, prezumptiv, ipotetic. Ulterior, în cadrul celorlalte etape ale procesului penal, avocatul reprezentant își poate invoca absolut argumentat dreptul de a solicita efectuarea unei expertize dacă aceasta nu a fost efectuată, iar dacă a fost realizată poate cere efectuarea unei expertize suplimentare sau repetate.

3.1.8. Înaintarea demersurilor la etapa pornirii urmăririi penale trebuie orientată spre acumularea probelor care sunt importante în vederea reprezentării intereselor copiilor victime, spre verificarea versiunilor ce confirmă învinuirea înaintată. Alegerea momentului privind înaintarea demersului este de prerogativa avocatului, ea fiind determinată de tactica de reprezentare folosită.

3.1.9. În procesul de implementare a prezentelor Standarde se vor lua în calcul indicatorii de evaluare, inclusiv evitarea situației comportamentului pasiv al avocatului reprezentant al victimei minore, adică acea situație când avocatul nu manifestă un grad dorit de activitate la etapa pornirii urmăririi penale; participarea, implicarea activă în cadrul acțiunilor realizate în privința și cu participarea clientului/beneficiarului său; verificarea activității de urmărire penală sub aspectul respectării legalității; reprezentarea și apărarea continuă a clientului/beneficiarului cu statut de victimă minoră de la anumite abuzuri sau eventuale erori ale organelor judiciare.

3.2. Exigențe privind implicarea avocatului reprezentant al copilului parte vătămată în cadrul probatoriului

3.2.1. Administrarea probelor constă în folosirea mijloacelor de probă în procesul penal, care presupune strângerea și verificarea probelor de către organul de urmărire penală, din oficiu sau la cererea participanților la proces, prin procedeele probatorii prevăzute de lege.

3.2.2. Codul de procedură penală al Republicii Moldova nu a materializat ideea așa-numitei cercetări, investigări paralele, în cadrul căreia apărătorul (avocatul) ar fi fost abilitat cu dreptul de a strânge probe de sine stătător, de rând cu partea acuzării. Totuși, el a lărgit esențial drepturile acestuia în domeniul dat. Astfel, art.100 alin.2 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova prevede modalitatea de colectare, administrare a probelor de către avocatul reprezentant al părții vătămate minore admis în proces, și anume:

- a) să solicite obiecte, documente și informații necesare pentru acordarea asistenței juridice, inclusiv să poarte convorbiri cu persoane fizice, dacă acestea sunt de acord să fie audiate în modul stabilit de lege;
- b) să solicite certificate, caracteristici și alte documente din diverse organe și instituții care pot să le elibereze în modul stabilit;
- c) în interesul asistenței juridice, să solicite, cu consimțământul persoanei pe care o apără/reprezintă, opinia specialistului pentru explicarea chestiunilor care necesită cunoștințe speciale.

3.2.3. În situația în care organele sau instituțiile interpellate refuză să elibereze obiectele, documentele sau informațiile cerute, soluția ar putea fi găsită prin intermediul solicitării „actelor” necesare cauzei penale de la organele sau instituțiile ierarhic superioare sau prin atacarea acestui refuz în instanța de judecată. Dacă însă refuzul de a elibera anumite obiecte, informații sau documente este motivat prin faptul că ele constituie secret de stat, secret comercial sau bancar etc., avocatul va interveni cu un demers către organul de urmărire penală sau instanța de judecată care examinează cauza, cu privire la solicitarea și prezentarea obligatorie a acestor documente de la organele sau instituțiile care le dețin.

3.2.4. Dreptul avocatului reprezentant de a purta convorbiri cu persoanele fizice, dacă acestea sunt de acord, poate fi folosit de cele mai multe ori în vederea depistării unor potențiali martori, care pe viitor ar putea fi audiați în baza unui demers al avocatului reprezentant al părții vătămate. Legea procesual penală nu reglementează ordinea perfectării rezultatelor chestionării sau a convorbirilor. Avocatul urmează să le expună în scris, în formă

liberă. Acest moment mai poate fi realizat nemijlocit și de către cel chestionat, fapt care urmează a fi confirmat prin semnătura lui. Ar fi rațional de a utiliza în cazul convorbirii, chestionării (desigur numai cu acordul persoanei în cauză) a înregistrării audio.

3.2.5. Documentul întocmit ca rezultat al chestionării (convorbirii) trebuie să conțină datele necesare cu privire la cel chestionat (numele, prenumele, prenumele tatălui, vârsta, domiciliul, datele din actul de identitate etc.), precum și în privința avocatului care a realizat audierea. Deoarece legea permite convorbirile cu persoanele doar cu acordul lor, acest acord trebuie manifestat obligatoriu în formă scrisă.

3.2.6. În procesul de implementare a prezentelor Standarde se vor lua în calcul indicatorii de evaluare, inclusiv implicarea activă în cadrul probatoriului cu ocazia reprezentării intereselor victimei minore; identificarea și administrarea mijloacelor de probă care nu au ajuns în vizorul organului de urmărire penală; verificarea activității de urmărire penală sub aspectul administrării materialului probator necesar; prezența copiilor, înscrisurilor (cererilor, demersurilor) care confirmă solicitarea administrării materialului probator în cauza penală în vederea reprezentării intereselor copiilor victime ale infracțiunilor.

3.3. Participarea avocatului la audierea copilului victimă

3.3.1. Avocatul trebuie să depună toată diligența pentru protejarea drepturilor copilului în cursul audierii și pentru asigurarea unui climat optim, menit să conducă la prezervarea integrității fizice, psihice și morale a copilului victimă.

3.3.2. Avocatul solicită organului de urmărire penală sau instanței de judecată ca audierea copiilor victime să se realizeze în condiții speciale, chiar și în cazurile când minorii nu se încadrează în condițiile de eligibilitate indicate în art.110¹ Cod de procedură penală, dar interesele copilului o cer. Avocatul trebuie să depună toată diligența pentru ca toți copiii victime, inclusiv copiii cu vârstă cuprinsă între 14 și 18 ani să fie audiați în condițiile art.110¹ Cod de procedură penală și să evite audieri repetate ale copilului victimă.

3.3.3. Pentru buna desfășurare a procesului penal care se derulează în legătură cu un copil victimă se impune intervenirea avocatului reprezentant al acestuia în vederea respectării următoarelor etape de audiere:

- a) planificarea audierii – documentarea cu referire la victimă și pregătirea pentru audierea copilului victimă;
- b) pregătirea copilului victimă în vederea audierii;
- c) identificarea locației în care va avea loc audierea;
- d) identificarea persoanelor ce vor participa la audiere – psiholog sau psihopedagog;
- e) audierea propriu-zisă;
- f) etapa explicațiilor și întrebărilor prealabile;
- g) etapa relatării libere;
- h) etapa adresării de întrebări.

3.3.4. Avocatul trebuie să cunoască din timp aspectele legate de pregătirea audierii, să se asigure că procurorul a întreprins toate măsurile pentru a crea victimei un mediu sigur și protectiv în cursul audierii și, dacă e cazul, să intervină cu remarci sau propuneri. În acest sens, avocatul va depune o cerere pe numele procurorului prin care solicită să fie informat din timp cu referire la data și ora când va avea loc audierea copilului. Înainte de a începe audierea, avocatul se va asigura că persoana investită cu aceste atribuții (psihologul, intervievatorul) a realizat pregătirea copilului pentru audiere. Indiferent de situație și dincolo de stresul cotidian și profesional, avocatul trebuie să apară la audiere calm, respectuos, receptiv la nevoile copilului, demn în atitudine.

3.3.5. În scopul realizării unei audieri complete a copilului victimă și evitării audierii repetate, este necesară, de asemenea, și pregătirea avocatului. Avocatul are datoria de a se pregăti pentru această acțiune procesuală. O cerință esențială pentru realizarea unei audieri de succes și identificarea unei strategii optime de asistență pe cauză este analiza în prealabil a materialelor (disponibile) ce se referă la copil și la infracțiune. Această pregătire trebuie să privească toate datele și probele referitoare la cauza în speță. Studiarea dosarului se finalizează cu întocmirea unui plan de activități care va ghida avocatul în cursul cercetării judecătorești.

3.3.6. Înainte de a-și formula strategia pe cauză și de a trece la audierea copilului, avocatul trebuie să culeagă toate informațiile referitoare la persoana copilului, detaliile legate de infracțiunea săvârșită asupra lui, consecințele infracțiunii în plan fizic, emoțional și social, programele de recuperare medicală și psihologică în care a fost implicat copilul etc.

Pregătindu-se pentru audiere, avocatul urmează să aibă o reprezentare clară despre cauză și victima minoră pe care o reprezintă.

3.3.7. Audiarea repetată a minorului trebuie evitată în măsura în care acest lucru este posibil, deoarece prin repovestire victima reactualizează memoriile traumatizante, iar audiarea repetată poate avea potențial de acutizare a stării emoționale a copilului și a rolului de victimă. În situația în care apărătorul învinutului, inculpatului solicită audiarea repetată a copilului victimă, avocatul reprezentant va prezenta în scris obiecții împotriva admiterii unei astfel de cereri. La formularea obiecțiilor avocatul victimei va ține cont de rezultatele evaluării psihologice și de recomandările psihologului ce asistă copilul pe parcursul procesului, precum și de opinia altor specialiști implicați în protecția beneficiarului.

3.3.8. În procesul de implementare a prezentelor Standarde se vor lua în considerare indicatorii de evaluare, inclusiv cererile depuse de avocat prin care se solicită audiarea copilului în condiții speciale (în situația în care interesul copilului o cere sau în cazul în care victima corespunde cerințelor indicate în art.110¹ CPP); planul de ascultare/audiere a victimei; planul de acțiuni care reflectă strategia pe cauză; obiecțiile împotriva admiterii cererii de audiere repetată a copilului victimă.

3.4 Cerințe privind studierea materialelor cauzei penale

3.4.1. Odată ce se acceptă acordarea asistenței juridice pe o anumită cauză, este acceptată și obligația legală a avocatului de a acționa cu toată diligența necesară pentru a obține un rezultat pozitiv pentru client/beneficiar.

3.4.2. Prin studierea dosarului se face, pe de o parte, o reconstituire a evenimentelor care au avut loc în trecut, iar, pe de altă parte, identificarea elementelor necunoscute care nu au fost elucidate în cadrul acțiunilor anterioare.

3.4.3. La etapa studierii dosarului avocatul își va face o imagine generală cu privire la persoanele cu care va intra în contact. Totodată, studiind dosarul, avocatul are posibilitatea da a își planifica mult mai util acțiunile ulterioare.

3.4.4. La indicii necesari de a fi respectați de către avocatul reprezentant la etapa terminării urmăririi penale în cauzele penale cu victime minore se atribuie clarificarea următoarelor momente:

- 1) a fost sau nu a fost efectuată deplin și obiectiv urmărirea penală;
- 2) au fost puse sub învinuire toate sau numai o parte din persoanele cu vină în săvârșirea faptei penale;
- 3) este calificată corect sau nu fapta social periculoasă;
- 4) sunt depistate sau rămân pe dincolo de vedere circumstanțele ce au contribuit la săvârșirea infracțiunii și ce măsuri s-au întreprins pentru înlăturarea acestora;
- 5) au fost respectate sau ignorate cerințele legii procesual penale la efectuarea actelor de urmărire cu participarea victimei minore;
- 6) în ce măsură s-a ținut cont de interesul superior al copilului în toate aceste proceduri.

Prin intermediul clarificării acestor laturi ale dosarului cu ocazia terminării urmăririi penale se ține cont de interesul superior al copilului, punându-se accentul pe acele circumstanțe care au o importanță relevantă pentru justa cercetare, examinare și soluționare a cauzei penale.

3.4.5. Această analiză practică permite avocatului reprezentant al părții vătămate minore să ocolească un haos posibil, să depisteze neajunsurile urmăririi penale, să găsească explicații și pronosticuri pentru a le înlătura.

3.4.6. Avocatul explică reprezentantului legal dreptul de a lua cunoștință cu/de materialele urmăririi penale și că realizarea acestuia depinde de voința părții vătămate prin infracțiune și a reprezentantului său.

3.4.7. Reprezentantul legal și avocatul reprezentant iau cunoștință de toate materialele cauzei împreună cu minorul reprezentat. După prezentarea materialelor de urmărire penală părții vătămate minore, reprezentantului legal și avocatului reprezentant se întocmește un proces-verbal privind mersul și rezultatul îndeplinirii acestei acțiuni.

3.4.8. După actul de cunoștință cu materialele cauzei, participanții la proces înaintează anumite cereri legate de terminarea urmăririi penale. Cererile verbale sunt consemnate în procesul-verbal, iar cele scrise sunt anexate la acest document, despre ce se mai face o mențiune.

3.4.9. Avocatul reprezentant al părții vătămate minore trebuie să fie preocupat, la etapa terminării urmăririi penale, de clarificarea următoarelor:

- 1) să ia cunoștință cu materialele urmăririi penale împreună cu partea vătămată minoră și cu reprezentantul legal al acesteia;
- 2) de comun cu reprezentantul legal al părții vătămate minore să discute caracterul și conținutul cererilor ce urmează a fi înaintate.

3.4.10. Participarea reprezentantului legal la această acțiune nu limitează dreptul avocatului reprezentant la înaintarea unor cereri, acesta putând să-și realizeze de sine stătător drepturile procesuale oferite de lege. De obicei, luarea de cunoștință nemijlocită a reprezentantului legal cu materialele dosarului penal nu se reflectă într-un document separat, în această privință fiind întocmit un proces-verbal unic. Dacă în urma admiterii cererilor parvenite a fost realizată completarea urmăririi penale și acumularea materialelor suplimentare, ele urmează a fi prezentate din nou părții vătămate minore, reprezentantului legal și avocatului reprezentant spre luarea de cunoștință împreună cu întreaga cauză penală.

3.4.11. În procesul de implementare a prezentelor Standarde se vor lua în considerare indicatorii de evaluare, inclusiv efectuarea de copii de pe documentele din dosarul penal (xerocopii, fotografiere); înaintarea cererilor și demersurilor cu ocazia terminării urmăririi penale; pe lângă fixarea cererilor și demersurilor fixate în cadrul procesului-verbal de luare de cunoștință cu materialele cauzei, se va interveni cu cereri și demersuri separate în acest sens în vederea realizării obiectivelor trasate cu ocazia terminării urmăririi penale; sistematizarea și verificarea materialelor de urmărire penală cu ocazia terminării urmăririi penale.

3.5 Condiții și cerințe referitoare la posibilitatea realizării tranzacției de împăcare a părților în cauzele cu părți vătămate minore (copii)

3.5.1. Împăcarea este actul de înlăturare a răspunderii penale pentru o infracțiune ușoară sau mai puțin gravă, iar în cazul minorilor, și pentru o infracțiune gravă, infracțiuni prevăzute de art. II-VI din Partea specială a Codului penal, precum și în cazurile prevăzute de procedura penală.

3.5.2. Împăcarea este personală și produce efecte juridice din momentul pornirii urmăririi penale și până la retragerea completului de judecată pentru deliberare.

3.5.3. Împăcarea nu se aplică în cazul persoanelor care au săvârșit asupra minorilor infracțiuni prevăzute de art.171-175¹, art.201¹, art.206, art.208, art.208¹ și art.208/2.

3.5.4. Avocatul trebuie să ia în calcul faptul că o primă condiție pentru înlăturarea răspunderii penale în urma împăcării este voința părții vătămate și a făptuitorului. Împăcarea părților constituie un act bilateral, implicând, în mod necesar, acordul de voință al părții vătămate și al învinuitului. În această privință, împăcarea are caracter personal și trebuie să fie definitivă, fiind necesar să conțină, în mod clar, acordul de voință al persoanelor care au hotărât să se împăce.

3.5.5. Avocatul trebuie să țină cont de faptul că împăcarea părților trebuie să aibă loc în fața organului de urmărire penală. Aceasta poate avea loc prin depunerea unor cereri de către fiecare dintre părți ori prin declarații orale, consemnate într-un proces-verbal, întocmit de organul de urmărire penală. În practică a fost abordată întrebarea dacă împăcarea părților poate avea loc în lipsa părții vătămate. Dacă împăcarea poate avea loc din considerațiunea că este un drept al părții vătămate, atunci când legea îi permite, părții vătămate minore trebuie să i se acorde realizarea acestui drept. Este necesară obținerea în acest sens și a acordului reprezentantului legal al părții vătămate minore.

3.5.6. Avocatul trebuie să asigure ca voința părții vătămate minore cu referire la actul de împăcare să fie exprimată printr-o declarație (cerere) notarial autenticată.

3.5.7. O altă întrebare privitor la realizarea dreptului părții vătămate la împăcare este dacă aceasta poate fi realizată prin reprezentant (nu ne referim la reprezentantul legal). Conform art.79 alin.2 Cod de procedură penală, în calitate de reprezentanți ai victimei, părții vătămate, la procesul penal pot participa avocați și alte persoane împuternicite cu asemenea atribuții de către participantul la procesul respectiv, prin procură.

3.5.8. Potrivit art.80 alin.2 pct.2 Cod de procedură penală, reprezentantul victimei, părții vătămate are dreptul în numele persoanei reprezentate să încheie tranzacții de împăcare cu bănuitul, învinuitul, inculpatul. Împuternicirile avocatului, inclusiv în cazul în care reprezintă partea vătămată minoră, se confirmă prin mandatul eliberat de avocat. Nu este îndeajuns

inscripția respectivă de pe versoul mandatului, ca o împuternicire a avocatului de a se împăca din numele părții vătămate minore cu bănuitul, învinuitul.

3.5.9. Împăcarea este personală, dreptul părții vătămate la împăcare trebuie să fie confirmat prin procura întocmită și legalizată conform legislației civile. Deci, în lipsa părții vătămate minore, avocatul ca reprezentant al ei, trebuie să prezinte organului de urmărire penală nu numai mandatul, dar și procura privind împuternicirea acestuia de a efectua procedura împăcării⁵.

3.5.10. În procesul de implementare a prezentelor standarde se vor lua în considerației indicatorii de evaluare, inclusiv asigurarea recuperării prejudiciului părții vătămate minore cu ocazia realizării actului de împăcare; luarea de angajamente (de dorit, perfectate notarial) de la învinuit în vederea asigurării dreptului părții vătămate minore la recuperarea ulterioară a prejudiciului suportat.

Capitolul 4 STANDARDE MINIME DE CALITATE PENTRU REPREZENTAREA INTERESELOR COPILOR VICTIME LA ETAPA JUDECĂRII CAUZELOR PENALE

4.1. Cerințe față de participarea avocatului în cadrul ședinței preliminare și a părții pregătitoare a ședinței de judecată.

4.1.1. Ședința preliminară constă în soluționarea, cu participarea părților, a chestiunilor legate de punerea pe rol a cauzei. Ședința preliminară se ține cu respectarea condițiilor generale de judecare a cauzelor. Partea pregătitoare a ședinței de judecată este de natură să asigure ordinea și consecutivitatea cercetării judecătorești, toate acțiunile cuprinzând elementele unui raport procesual, legate de anumite consecințe juridice.

4.1.2. Drepturile acordate părții vătămate minore cu ocazia ședinței preliminare sunt realizate cu asistența avocatului-reprezentant desemnat în acest scop.

⁵ Recomandarea Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție nr. 56 „Cu privire la aplicarea art.109 CP și art.276 CPP în cazurile împăcării părților”.

4.1.3. Avocatul-reprezentant al părții vătămate minore trebuie să intervină prin luarea de cuvânt pentru a se expune asupra cererilor, demersurilor înaintate în interesul persoanei pe care o reprezintă, precum și asupra cererilor, demersurilor celorlalte părți sub aspectul susținerii sau neadmiterii acestora, instanța urmând a se pronunța în privința acestor chestiuni prin încheieri separate sau încheieri protocolare, incluse în procesul-verbal al ședinței de judecată.

4.1.4. Avocatul reprezentant al părții vătămate minore este obligat de asemenea să prezinte în ședința preliminară lista probelor pe care urmează să le cerceteze în cadrul judecării cauzei, inclusiv cele care nu au fost cercetate pe parcursul urmăririi penale. La judecarea cauzei în fond, avocatul reprezentant al părții vătămate va putea solicita în mod repetat prezentarea probelor invocate, în situația în care ele au fost recunoscute impertinente în cadrul ședinței preliminare.

4.1.5. În cazul survenirii situației de încetare a procesului penal în cadrul ședinței preliminare, avocatul reprezentant al părții vătămate minore urmează să intervină în vederea atacării acestei soluții în căile de atac.

4.1.6. În situația suspendării procesului penal, avocatul reprezentant al părții vătămate urmează să intervină în vederea reluării procesului în situația dispariției circumstanțelor care au constituit temeiul suspendării.

4.1.7. Drept sarcină importantă a avocatului reprezentant în cadrul părții pregătitoare a ședinței de judecată în dosarele cu părți vătămate minore figurează crearea condițiilor favorabile pentru examinarea cauzei și realizarea obligatorie a garanțiilor procesuale ale părții vătămate.

4.1.8. Criteriile eficienței reprezentării pe cauzele minorilor părți vătămate se limitează la următoarele momente:

- 1) întreaga activitate procesuală a avocatului este orientată spre asigurarea unei reprezentări complexe, spre atingerea unui rezultat pozitiv;
- 2) activitatea avocatului reprezentant decurge în parametri strict stabiliți de lege, cu utilizarea procedurilor și modalităților legale de apărare (reprezentare);

3) avocatul reprezentant ia în considerare întregul spectru de particularități specifice cauzelor cu părți vătămate minore și utilizează la maximum garanțiile suplimentare privind realizarea dreptului la apărare.

4.1.9. În procesul de implementare a prezentelor Standarde se vor lua în considerare indicatorii de evaluare, inclusiv evitarea situației comportamentului pasiv al avocatului reprezentant al victimei minore în cadrul ședinței preliminare și a părții pregătitoare a ședinței de judecată, implicarea activă în cadrul acțiunilor realizate cu participarea minorului reprezentat la această etapă procesuală, intervenirea pentru preîntâmpinarea anumitor încălcări procesuale, care pe viitor vor servi temei pentru casarea sentinței date în cauza penală.

4.2. Cerințe față de dosarul în apărare

4.2.1. Avocatul care acordă asistență juridică calificată are obligația să păstreze probele scrise ale tuturor acțiunilor efectuate în baza cauzei repartizate sau în legătură cu ea. Totalitatea probelor scrise colectate cu ocazia apărării (reprezentării) intereselor copiilor victime ale infracțiunilor poartă denumirea de dosar în apărare.

4.2.2. Dosarul în apărare, sub aspect orientativ, trebuie să înglobeze următoarele înscrisuri (documente):

- a) decizia Oficiului Teritorial al CNAJGS privind desemnarea avocatului în vederea reprezentării intereselor minorului parte vătămată;
- b) copia de pe ordonanța de pornire a urmăririi penale;
- c) copia ordonanței de recunoaștere în calitate de parte vătămată minoră;
- d) copia ordonanței de recunoaștere în calitate de parte civilă;
- e) copia ordonanței de recunoaștere în calitate de reprezentant legal al minorului a unuia dintre părinți;
- f) copiile ordonanțelor de dispunere a diverselor expertize judiciare cu ocazia efectuării urmăririi penale în cauza penală în care minorul are statut de parte vătămată;
- g) copiile de pe rapoartele de expertiză judiciară, dispuse în cauza penală în care minorul are statut de parte vătămată;
- h) copia acțiunii civile dacă aceasta a fost înaintată în cauza penală;

- i) copiile de pe toate cererile și demersurile înaintate cu ocazia reprezentării intereselor părții vătămate minore pe durata efectuării urmăririi penale;
- j) notițele ce țin de activitatea avocatului reprezentant al părții vătămate minore;
- k) alte acte, conform hotărârilor CNAJGS.

4.2.3. Dosarul în apărare nu trebuie finalizat odată cu încheierea etapei de urmărire penală. Acesta urmează să includă toate actele, deciziile, hotărârile, cererile, demersurile, materialul probator administrat în cauza minorului reprezentat cu ocazia desfășurării etapelor ulterioare ale procesului penal (examinarea în ședința de judecată, căile ordinare de atac).

4.2.4. În procesul de implementare a prezentelor Standarde se vor lua în considerare indicatorii de evaluare, inclusiv asigurarea caracterului continuu al dosarului în apărare în funcție de derularea procesului penal, implicarea activă în administrarea și atașarea la dosar a materialelor în apărare.

4.3. Exigențe privind participarea avocatului reprezentant al copilului victimă a infracțiunii la cercetarea judecătorească

4.3.1. Cercetarea judecătorească trebuie să se efectueze în așa mod ca să se excludă circumstanțele ce ar putea acționa negativ asupra copilului victimă a infracțiunii.

4.3.2. Ascultarea părții vătămate minore constituie o modalitate efectivă de stabilire a adevărului doar cu respectarea condițiilor prevăzute de art.110¹ din Cod de procedură penală și/sau cu formularea corectă, consecutivă și exactă a întrebărilor adresate.

4.3.3. Întrucât darea depozițiilor constituie un drept și o obligație a părții vătămate, avocatul reprezentant al părții vătămate minore trebuie să ceară ca aceasta să fie interogată în orice moment al cercetării judecătorești, cu respectarea condițiilor speciale prevăzute în acest sens.

4.3.4. Cu ocazia reprezentării intereselor copilului victimă (parte vătămată) a infracțiunii în cadrul cercetării judecătorești, avocatul reprezentant al acestuia are următoarele drepturi:

- a) să prezinte documente și alte mijloace de probă pentru a fi anexate la dosarul penal și cercetate în ședință;

- b) să participe la ședințele de judecată în aceleași condiții în care poate participa persoana reprezentată;
- c) să atace hotărârile instanței în limitele competenței sale;
- d) să-și expună opinia în ședința de judecată referitor la cererile și propunerile altor participanți la proces, precum și la chestiunile ce se soluționează de către instanță, în măsura în care acestea ating interesele persoanei reprezentate;
- e) să facă obiecții împotriva acțiunilor nelegitime ale altor participanți la proces în măsura în care acestea ating interesele persoanei reprezentate;
- f) să facă obiecții împotriva acțiunilor președintelui ședinței de judecată când acestea se referă la interesele persoanei reprezentate;
- g) să intervină cu cereri referitor la audierea părții vătămate minore cu aplicarea modalităților speciale etc.

4.3.5. De asemenea, reprezentantul victimei (părții vătămate) minore, în cazul în care în procură aceasta este specificat, are dreptul să efectueze în numele persoanei reprezentate următoarele acțiuni:

- 1) să încheie tranzacția de împăcare cu inculpatul;
- 2) să renunțe la acțiunea intentată de către persoana reprezentată;
- 3) să primească bunurile sau banii care îi revin persoanei reprezentate în baza hotărârii judecătorești.

4.3.6. În procesul de implementare a prezentelor Standarde se vor lua în considerare indicatorii de evaluare, inclusiv asigurarea audierii părții vătămate minore în așa mod, încât să fie excluse circumstanțele ce ar putea acționa negativ asupra copilului victimă a infracțiunii (cu aplicarea procedurilor speciale, reglementate de legea procesual penală), asigurarea respectării condiției formulării corecte și consecutivității exacte a întrebărilor adresate copilului victimă a infracțiunii din partea participanților la procesul judiciar, realizarea activă a întregului spectru de drepturi de care dispune cu ocazia reprezentării copilului victimă a infracțiunii în vederea atingerii obiectivelor justiției în cauzele cu părți vătămate minore.

4.4. Cerințe privind participarea avocatului reprezentant al părții vătămate minore (victimei) la dezbaterile judiciare

4.4.1. Dezbaterele judiciare reprezintă stadiul în care se manifestă în plenitudine principiile specifice judecării, când se confruntă în mod direct și nemijlocit funcțiile procesuale fundamentale: acuzarea, apărarea și jurisdicția. Luările de cuvânt ale participanților la dezbateri exprimă convingerea internă a acestora, poartă un caracter polemic, ceea ce, fără îndoială, contribuie la stabilirea adevărului de către judecată.

4.4.2. Dezbaterele judiciare constau din cuvântările procurorului, avocatului reprezentant al părții vătămate și inculpatului, când apărătorul nu participă în cauza dată sau dacă inculpatul cere cuvântul. Instanța nu poate limita durata dezbaterilor la un anumit timp, intervențiile președintelui ședinței fiind admise doar în situația în care în cadrul susținerilor sunt depășite limitele cauzei care se judecă.

4.4.3. În dezbaterile judiciare, cuvântările avocatului reprezentant al părții vătămate minore în baza propriei poziții organizate trebuie să se formeze din următoarele părți componente: 1) aprecierea faptei săvârșite de inculpat;

2) expunerea circumstanțelor de facto ale cauzei în ordinea în care acestea au fost stabilite, legătura lor cu probele examinate în ședința judiciară;

3) aprecierea plenitudinii, obiectivității urmăririi penale și examinării probelor în judecată;

4) analiza componenței de infracțiune și a temeiului încadrării juridice a faptei săvârșite;

5) caracterizarea inculpatului;

6) poziția în privința gradului și măsurii de sancționare;

7) pronunțarea asupra acțiunii civile;

8) propunerea în privința pronunțării deciziilor interlocutorii;

9) evidențierea tuturor laturilor prejudiciilor și suferințelor cauzate copilului victimă a infracțiunii prin fapta comisă de inculpat.

4.4.4. În procesul de implementare a prezentelor Standarde se vor lua în considerare indicatorii de evaluare, inclusiv participarea avocatului reprezentant al părții vătămate minore la dezbaterile judiciare trebuie să ia forma unei dialogări perceptibile copilului reprezentat. Implicarea avocatului reprezentant al copilului victimă în dezbaterile judiciare trebuie să aibă un caracter activ, în scopul asigurării unei reprezentări eficiente și funcționale.

4.5. Cerințe privind pledoaria avocatului reprezentant al părții vătămate minore

4.5.1. Pledoaria avocatului constituie expunerea orală a acestuia în fața instanței judecătorești pentru apărarea (reprezentarea) intereselor uneia dintre părțile implicate în proces. Ca finalitate, pledoaria urmează a fi prezentată în formă scrisă, în două exemplare, unul fiind transmis instanței de judecată, iar altul anexat la dosarul în apărare al avocatului.

4.5.2. În cazurile minorilor părți vătămate, cuvântarea avocatului reprezentant se deosebește, în primul rând, prin volumul și particularitățile reflectării anumitor momente, printr-un caracter specific al narațiunii. În discursul său, avocatul trebuie să facă concluzii cu referire la vinovăția inculpatului și dauna pricinuită relațiilor sociale ocrotite de lege.

4.5.3. Analiza circumstanțelor de facto ale cauzei este cea mai complicată și esențială parte a discursului de care profită avocatul reprezentant al părții vătămate.

4.5.4. Apreciind dovezile în baza convingerii personale, întemeiate pe examinarea multilaterală, obiectivă și deplină a tuturor circumstanțelor cauzei, avocatul reprezentant al părții vătămate minore formulează concluziile în privința vinovăției inculpatului și le confirmă prin probe.

4.5.5. Opinia avocatului privind măsura de pedeapsă este expusă de avocatul reprezentant al părții vătămate minore cu luarea în considerare a tuturor circumstanțelor care influențează gradul de vinovăție, dar și din necesitatea de individualizare a sancționării. Concluziile avocatului reprezentant al părții vătămate minore privind volumul și caracterul pedepsei, individualizarea acesteia în corespundere cu circumstanțele cauzei și cu persoana inculpatului este cel mai important moment al aplicării normelor juridice. De aceea este foarte important ca în discursul avocatului să fie aduse argumente în privința celei mai optime măsuri de pedeapsă.

4.5.6. Opinia privind restituirea pagubei materiale este expusă de avocatul reprezentant al părții vătămate minore prin probarea daunei de facto. Susținând acțiunea civilă în timpul discursului său, avocatul reprezentant al părții vătămate minore reiese din faptul că cerințele de recuperare a daunei se bazează pe faptul cauzării prin infracțiune a prejudiciului material. În același timp, el este dependent de poziția părții vătămate minore și a reprezentantului legal al acesteia în privința volumului acțiunii civile.

4.5.7. În discursul avocatului reprezentant al părții vătămate minore sunt expuse rezultatele examinării cauzei în judecată, sunt analizate probele examinate în ședință, se pronunță concluzii în privința vinovăției inculpatului, cu indicarea normelor din care trebuie să reiasă instanța la darea sentinței.

4.5.8. În procesul de implementare a prezentelor Standarde se vor lua în considerare indicatorii de evaluare, inclusiv întocmirea și prezentarea în instanță a pledoariei în formă scrisă, anexarea unui exemplar al pledoariei scrise la dosarul în apărare al avocatului reprezentant al părții vătămate minore.

4.6. Sarcinile și atribuțiile avocatului reprezentant al părții vătămate minore la examinarea cauzelor penale în procedurile speciale

4.6.1. Întâlnim situații când, datorită anumitor particularități, se impune aplicarea unor reguli care derogă de la cele de drept comun în vederea atingerii scopului legii penale și procesual penale, reguli ce compun procedurile speciale. Aceste norme, cu toate că nu constituie decât derogări de la normele de drept comun, au conținut și sistematizare proprii.

4.6.2. Acordul de recunoaștere a vinovăției este o tranzacție încheiată între procuror, învinuit sau, după caz, inculpatul care și-a dat consimțământul de a recunoaște vina în schimbul unei pedepse reduse.

4.6.3. Procedura acordului de recunoaștere a vinovăției se aplică numai în cazul infracțiunilor ușoare, mai puțin grave și grave. Art.504 alin.(1), alin.(2) și art.508 din Codul de procedură penală stabilesc care persoane participă în mod obligatoriu la încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției și la dezbateri, din care considerente consimțământul părții vătămate minore și a avocatului reprezentant al acesteia la încheierea acordului nu se cere.

4.6.4. De anumite particularități dispune examinarea cauzelor penale cu participarea părții vătămate minore în baza probelor administrate în faza de urmărire penală (art.364¹ din Codul de procedură penală). Potrivit textului legal, judecata, cu aplicarea prezentei proceduri, poate avea loc începând cu punerea pe rol a cauzei penale în ședința preliminară, până la încheierea părții pregătitoare a ședinței de judecată.

4.6.5. Cererea, cu solicitarea procedurii în cauză, trebuie să fie întocmită de inculpat. După depunerea de către inculpat a înscrisului autentic, președintele ședinței de judecată acordă cuvânt procurorului, reprezentantului legal al părții vătămate minore, avocatului reprezentant al acesteia pentru a-și expune opiniile asupra cererii formulate.

4.6.6. Atunci când în cauză participă partea vătămată minoră căreia prin infracțiune i-au fost cauzate daune materiale sau/și morale, în legătură cu care nu a fost înaintată acțiune civilă, avocatul reprezentant urmează să intervină în vederea înaintării acțiunii civile. Dreptul la intentarea acțiunii civile în cazul părților vătămate minore este exercitat de către reprezentantul ei legal.

4.6.7. Avocatul reprezentant al părții vătămate minore urmează să solicite, în situația dată, recunoașterea părții vătămate minore în calitate de parte civilă, instanța urmând să admită prin încheiere protocolară cererea respectivă. Totodată, reprezentantul legal și avocatul reprezentant al părții vătămate urmează să formuleze pretențiile din cadrul acțiunii civile în aceeași ședință⁶.

4.6.8. În procesul de implementare a prezentelor Standarde se vor lua în considerare indicatorii de evaluare, inclusiv explicarea esenței și conținutului procedurii speciale părții vătămate minore și reprezentantului legal al acesteia, asigurarea recuperării prejudiciului cauzat părții vătămate minore, prin înaintarea acțiunii civile în cauza penală dacă anterior o astfel de acțiune nu a fost înaintată.

4.7 Cerințe privind reprezentarea intereselor copiilor victime ale infracțiunilor în cadrul căilor ordinare de atac

4.7.1. În procedura penală, la general, și în cauzele cu minori, în special, căile ordinare de atac sunt o garanție în plus pentru o judecată mai echitabilă.

⁶ Hotărârea Plenumului Curții Supreme de Justiție nr.13 din 16.12.2013 „Cu privire la aplicarea prevederilor art.364¹ Cod de procedură penală de către instanțele judecătorești”.

4.7.2. Judecata în căile de atac este caracterizată ca etapă a judecării care se materializează când persoanele interesate nu sunt satisfăcute de hotărârile primei instanțe.

4.7.3. La judecarea cauzelor cu părți vătămate minore în ordine de apel și de recurs, verificând legalitatea și temeinicia sentinței atacate, este necesar de verificat: respectarea drepturilor procesuale ale părții vătămate minore, legalitatea obținerii probelor în cauza penală, obiectivitatea circumstanțelor care au fost dovedite în procesul penal etc. În ceea ce ține de hotărârile supuse apelului (recursului), termenul de declarare a acestuia, procedura examinării și a judecării apelului (recursului) și decizia instanței de apel etc., aceste momente sunt unice atât pentru cauzele penale cu minori (inclusiv părți vătămate), cât și pentru acelea în care sunt implicate persoane mature, cu anumite excepții referitoare la procedura audierii în ședință a părții vătămate minore.

4.7.4. Avocatul reprezentant al părții vătămate minore trebuie să intervină cu o cerere de apel sau recurs în interesul acesteia, în termenul prevăzut de lege, în situația în care consideră că prin sentința primei instanțe a fost adusă o lezare drepturilor și intereselor legale ale copilului reprezentat.

4.7.5. Pe lângă partea vătămată ca titular *ab ovo* al dreptului de apel (recurs) figurează apărătorul și reprezentantul legal al acesteia. Referitor la declararea apelului (recursului) de către apărător (avocatul reprezentant) în interesul părții vătămate minore, apare întrebarea dacă această cale de atac poate fi utilizată numai de către apărătorul care a acordat părții asistență juridică în prima instanță sau și de orice avocat, angajat de o persoană pentru a reprezenta interesele părții vătămate minore. Legea nu trage vreo linie deosebitoare între avocatul reprezentant care a prestat asistență juridică în instanța de fond și avocatul reprezentant angajat special, pentru a declara apel (recurs) împotriva hotărârii instanței de fond.

4.7.6. Partea vătămată minoră nu poate retrage apelul (recursul) declarat de către avocatul reprezentant sau de reprezentantul său legal, această interdicție urmărind, de fapt, ocrotirea minorului. Momentul are un caracter imperativ, neputând fi suplinit prin simpla prezență în instanță a reprezentantului legal alături de minorul care face declarația de retragere a apelului.

4.7.7. La judecarea apelului (recursului) declarat în cauzele penale cu părți vătămate minore este obligatorie participarea avocatului reprezentant indiferent de voința copilului și a reprezentantului legal.

4.7.8. În procesul de implementare a prezentelor Standarde se vor lua în considerare indicatorii de evaluare, inclusiv încadrarea în termenul legal prevăzut pentru înaintarea cererii de apel/recurs; administrarea noului material probator în vederea examinării acestuia cu ocazia cererii de apel/recurs declarate; anexarea materialului acumulat cu ocazia examinării cererii de apel/recurs la dosarul în apărare, declararea apelului și recursului chiar și în situația în care partea vătămată minoră sau reprezentantul legal al acesteia declară că pe viitor își vor angaja un alt avocat în vederea declarării și examinării cererii de apel/recurs.

4.8. Obiective ale reprezentării intereselor copiilor victime ale infracțiunilor la examinarea acțiunii civile în cadrul procesului penal

4.8.1. Unul dintre drepturile procesuale ale victimei este de a pleda privitor la prejudiciul care i s-a cauzat, prin înaintarea acțiunii civile în procesul penal și recunoașterea ei ca parte civilă. Avocatul explică reprezentantului legal al copilului victimă (parte vătămată) dreptul de a înainta acțiune civilă în procesul penal și de recunoaștere în calitate de parte civilă.

4.8.2. Avocatul explică reprezentantului legal al copilului victimă (parte vătămată) posibilitatea procesuală de a încheia o tranzacție de împăcare sau un acord de mediere cu privire la prejudiciu.

4.8.3. Avocatul trebuie să se implice în colectarea probelor pentru argumentarea prejudiciului material și/sau moral cauzat copilului prin infracțiune.

4.8.4. În cazul copiilor victime ale infracțiunilor, dreptul la intentarea acțiunii civile se exercită prin reprezentantul legal. Deși reprezentanții legali ai minorilor exercită acțiunea civilă în interesul minorilor, această situație nu le conferă nici calitatea de subiecți activi ai acțiunii civile și nici poziția procesuală de parte civilă. Exercitarea acțiunii civile se face fie prin alăturarea acțiunii civile procesului penal, fie în fața instanței civile, în cadrul unui proces civil separat. În cazul copiilor victime, dreptul de decizie în alegerea uneia dintre aceste posibilități revine reprezentantului legal, care are drept de opțiune în desemnarea căii prin

intermediul căreia dorește să valorifice dreptul său la despăgubire. Avocatul explică reprezentantului legal al copilului victimă (parte vătămată) că reprezentanții minorului sunt în drept de a înainta acțiune civilă în procesul penal în baza unei cereri scrise în orice moment de la pornirea procesului penal până la terminarea cercetării judecătorești (art.221 din CPP RM).

4.8.5. Consecințele suferite de victime pot fi de ordin material, fizic, social și moral (psihologic). Pentru a fi explicit și a oferi instanței o claritate, la etapa pregătirii proiectului acțiunii civile ce urmează a fi intentată în cadrul procesului penal, avocatul urmează să se documenteze privitor la consecințele și efectele infracțiunii asupra copilului. Sarcina avocatului care apără interesele copilului victimă este de a dovedi prin probe circumstanțele pe care le invocă drept temei al pretențiilor invocate. Pentru probarea suferințelor *fizice* avocatul prezintă instanței următoarele probe:

- a) raportul de expertiză medico-legală, în care se determină și argumentează gradul vătămarilor cauzate victimei minore;
- b) certificatele medicale ce confirmă adresarea copilului victimă la medic sau internarea în instituția medicală ca rezultat al infracțiunii. Certificatele medicale vor putea fi puse de instanță la baza hotărârii doar dacă sunt prezentate împreună cu raportul de expertiză medico-legală, care dovedește că loviturile ar fi putut cauza leziunile corporale constatate în circumstanțele descrise de victimă, precum și gravitatea leziunilor corporale;
- c) confirmarea de la instituția de învățământ preșcolar sau școlar în care învață victima cu privire la nefrecventarea programului după comiterea infracțiunii;
- d) confirmarea de la serviciile de asistență psihologică prestate de instituții publice sau ONG-uri cu privire la adresarea victimei pentru consultație sau consiliere psihologică. În cazul în care serviciul sesizat a efectuat evaluarea psihologică primară sau complexă a victimei, aceasta urmează a fi solicitată și anexată la materialele cauzei. Dacă copilul se află într-un program de asistență, atunci avocatul va solicita ca această informație să fie scrisă expres, inclusiv să fie indicat cât va dura acest program și care este periodicitatea prezentării copilului la psiholog.

4.8.6. La descrierea suferințelor psihice avocatul va face trimitere la evaluarea psihologică în care sunt descrise trăirile și suferințele victimei, la declarațiile copilului, la depozițiile martorilor în partea ce se referă la suferința copilului.

4.8.7. Repovestirea și relatarea detaliată a suferințelor fizice și psihice trăite determină reactualizarea memoriei traumatizante ce poate avea aceeași valoare emoțională ca și infracțiunea propriu-zisă. Pentru a proteja psihicul și interesul superior al copilului, avocatul va evita audierea repetată a copilului victimă și va face uz de înregistrarea audio-video a audierii copilului în cadrul urmăririi penale, declarațiile martorilor care ar putea să descrie re trăirile victimei. În calitate de martor pot fi chemați părinții copilului, alte persoane care îngrijesc sau interacționează cu copilul, profesorii de la școală, prietenii etc. Avocatul va pregăti din timp lista întrebărilor care vor reflecta stilul de viață al copilului, speranțele și așteptările până și după săvârșirea infracțiunii, precum și gradul de socializare cu colegii, reușita școlară până și după săvârșirea infracțiunii.

4.8.8. În procesul de implementare a prezentelor Standarde se vor lua în considerare indicatorii de evaluare, inclusiv informarea reprezentantului legal al copilului victimă (parte vătămată) despre dreptul de a înainta acțiune civilă în procesul penal și de recunoaștere ca parte civilă; informarea reprezentantului legal al copilului victimă (parte vătămată) despre posibilitatea procesuală de a încheia o tranzacție sau un acord de mediere cu privire la daune; prezentarea probelor ce argumentează prejudiciul material și/sau moral cauzat copilului prin infracțiune; planul de audiere a martorilor și a specialiștilor ce asistă copilul (psihologul, medicul curator) cu referire la suferințele psihice ale copilului.